

column
Stephan
Sanders

Wat preken de kerken in Twente?

Tubbergen, Albergen: het zijn in een paar weken tijd bekende plaatsnamen geworden. Voor mij zijn het de plekken uit mijn jeugd, waar ik naar toe fietste, vaak drie kwartier lang om schoolvrienden te zien. Tubbergen klinkt mij niet alarmerend in het oor, in eerste instantie roept het nostalgie op, en daarna pas de recente beelden van het aanhoudend verzet tegen het azc dat er moet komen.

De vrienden die ik bezocht, waren van de middelbare school, ik zal zo'n vijftien, zestien zijn geweest, en de geloofsafval was bij mij al zo'n beetje afgerond. Kwam ik in een kerk, dan deed ik het om te musiceren. Het geloof had niet meer mijn interesse, er waren zoveel andere zaken die urgenter en spannender leken. Op de een of andere manier waren dit de zaken: kernenergie, abortus, (homo)seksualiteit. Nu ik ze zo opsom, vind ik het behoorlijk saai.

Maar nu vanuit een groter, sociologisch perspectief: mijn toenemende afstand van kerk en geloof was die van een hele generatie, geboren in de jaren zestig en later: zeker in katholieke kring was die neergang in kerkbezoek fenomenaal.

Twente was een van de laatste CDA-bastions in Nederland, met torenhoge scores voor die partij (toen nog KVP, CHU, ARP, vanaf 1980 gingen ze samen). Ik weet goed dat ik, zeer in politiek geïnteresseerd, hoopte dat het CDA nu eens zou verliezen. Nee, ik moet het eerlijker vertellen: ik bad, als bijna-niet-meer-gelovige voor een nederlaag van de christelijke partijen. De verstikkende deken van de consensus, de Sovjet-achtige zekerheid waarmee de politieke winst werd behaald, ik vond het niet te harden. En kennelijk wel iets om voor te bidden.

Nu, die gebeden zijn waarschijnlijk verhoord, het zou me niet verbazen als in Tubbergen juist uitgesproken rechts, of boeren-rechts gaat winnen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. Maar wat is er gebeurd met de kerken, waar de mensen toch op z'n minst een ander verhaal te horen krijgen over gastvrijheid, vreemdelingen en hun naasten? Ik begreep dat Esther Scheer-Weijenberg een moedige preek hield als PKN-dominiee in Tubbergen: over het Twentse idee van *noaberschap*, nabuurschap, waar bij zoals de predikant stelde, je de burens niet uit-

Werd hier voorgelezen in een zo goed als lege kerk? Geloofden de toehoorders het verder wel?

kiest, maar accepteert en helpt (*noaberplicht*) als dat nodig is.

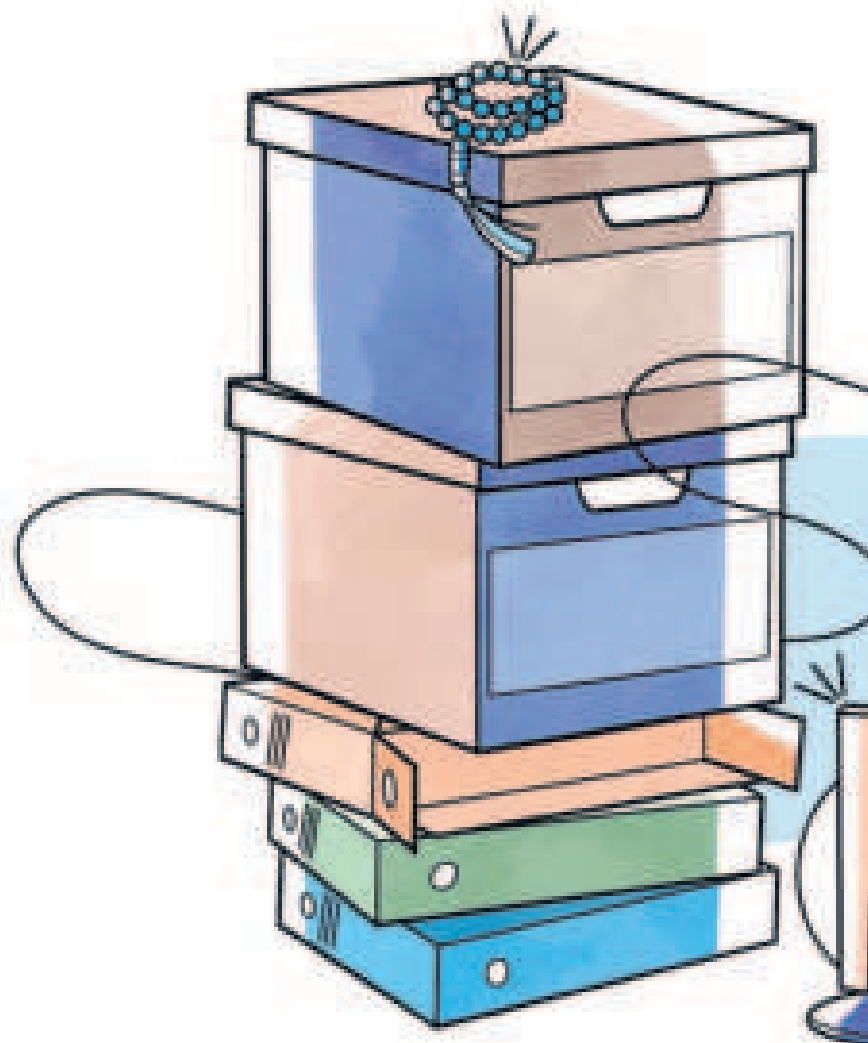
Maar ik weet dat de protestanten in dat deel van Twente een kleine minderheid vormen. Wat werd er in de vele katholieke kerken eigenlijk gezegd en gepreekt?

In het *Nederlands Dagblad* kwam ik een oud bericht tegen, over een aantal parochies in en rond Tubbergen, die opgeheven werden. Maar ongetwijfeld is de Sint-Pancratiusbasiliek nog in bedrijf. Ook daar zal uit de Schrift zijn gelezen, en wel uit het Evangelie van Lucas: 'Wanneer ge een middag of avondmaal geeft, nodig dan niet uw vrienden, broers en bloedverwanten uit, en ook geen rijke burens (...), nodig dan armen, gebrekkigen, kreupelen en blinden uit.'

Werd hier voorgelezen in een zo goed als lege kerk? Geloofden de toehoorders het verder wel? De woorden zijn lastig anders te verstaan dan als een toenadering tot de onbekende gast, de vreemdeling.

De bijbelse verhalen moeten wat mij betreft geen wet worden, het zijn ook geen letterlijke voorschriften, maar tegenverhalen, contra-intuïtieve inzichten, die zich niet moeiteloos voegen naar het gezonde verstand en de algehele instemming.

Het hele dorp is het gloeiend met elkaar eens? Nou, dan wordt in de kerk die gezelligheid doorbroken.

Geschiedschrijving

Het Nederlands Moslim Archief wil de geschiedenis van Nederlandse moslims conserveren. De verhalen van de eerste generatie moslims vormen het begin.

Geen verhaal is te min voor het Nederlands Moslim Archief

tekst **Somajeh Ghaeminia**
Illustratie **Ilse van Kraaij**

De vader van Alia Azzouzi (42) emigreerde als een van de eerste gastarbeiders ruim vijftig jaar geleden naar Nederland. Zijn migratiegeschiedenis wordt samengevat in het verhaal achter een langspeelplaat die Azzouzi, beleidsadviseur veiligheid bij gemeente Rotterdam, vond op een rommelkamer in het Marokkaanse vakantiehuis van haar ouders.

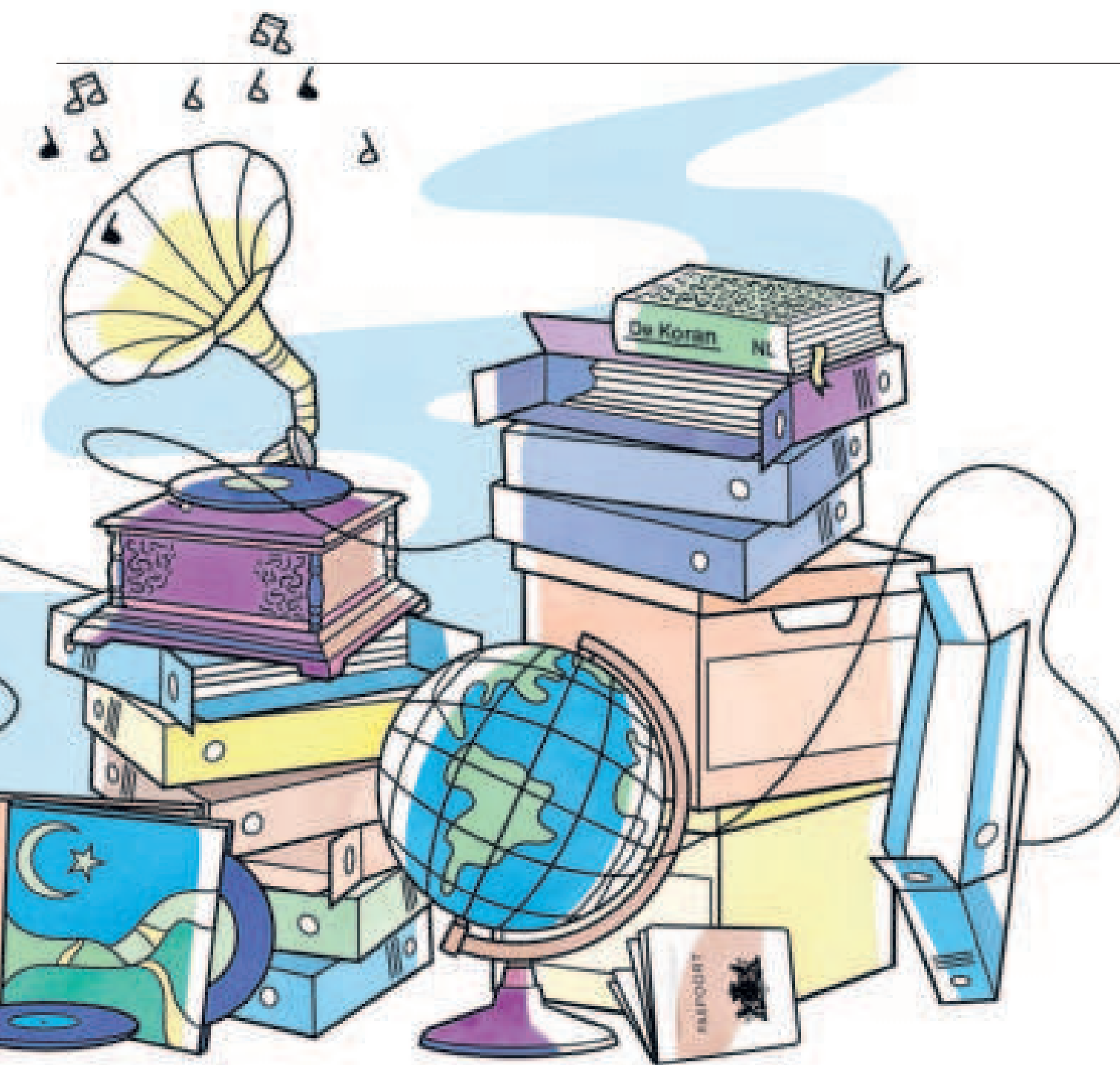
Het is een verhaal dat letterlijk en figuurlijk over de grenzen gaat. 'De poëtische liederen van een Algerijnse zanger, op een in Frankrijk geproduceerde plaat die mijn vader in een platenwinkel op de Rotterdamse

Coolsingel kocht', vertelt ze vol enthousiasme. 'Hij bezong de reis die veel gastarbeiders eind jaren zestig maakten en de heimwee naar huis. Het eerste nummer heet *Paspoort*.'

De plaat was een houvast voor haar vader, die als jonge gastarbeider in een nieuwe wereld belandde. Maar er is een periode geweest dat hij die plaat en de antieke platenspieler ver weg stopte. 'Als vrome moslim had hij de muziek een tijdje links laten liggen en zijn platenverzameling naar Marokko overgebracht. Daar heb ik ze dus gevonden tijdens een vakantie en meegenomen naar Nederland. We vierden een tijd geleden het feit dat hij vijftig jaar in Nederland woont en draaiden voor het eerst weer die platen', vertelt Azzouzi. 'Hij zong de liederen moeiteloos mee. Alle verhalen kwamen los.'

We willen verhalen uit de eerste hand archiveren om te voorkomen dat het sprookjes worden

projectleider
Nafiye Aydogdu

Verhalen van de eerste generatie moslims in Nederland archiveren is het eerste project van het net gelanceerde Nederlands Moslim Archief (NMA), waar Azzouzi mede-oprichter van is. Het NMA is alleen nog online actief, naar een locatie voor een fysiek archief wordt druk gezocht. Nu die eerste generatie hoogbejaard raakt, groeit het besef dat hun anekdotes straks zullen verdwijnen.

Samen met universiteiten en hogescholen zullen zoveel mogelijk verhalen uit eerste hand worden verzameld en vastgelegd, vertelt projectleider oral history Nafiye Aydogdu (26).

Groeiende groep gelovigen

Vooral de jongste generatie heeft behoefte meer te weten over de eigen geschiedenis en die van andere groepen moslims in Nederland, ziet Aydogdu die haar projectleidersrol als vrijwilliger combineert met haar betaalde baan als accountant. "Er zijn allerlei individuele verzamelingen en documenten maar het komt nergens samen. Men vertelt verhalen door zoals zij dat horen en dus niet zoals het daadwerkelijk verteld is. Wij willen daarom graag deze levensverhalen en getuigenissen vanuit de eerste hand goed archiveren. Dit om te voorkomen dat het na een paar generaties als een soort sprookje wordt gepresenteerd."

Naast The Black Archives (over de geschiedenis van zwarte mensen en slavernijverleden), het Joods Cultureel Kwartier of het Katholiek Documentatie Centrum en andere cultureel historische archieven moet het nieuwe Nederlands Moslim Archief de historie van de naar schatting miljoen moslims in Nederland representeren. Een groep die in tegenstelling tot andere gelovigen volgens het Sociaal Cultureel Planbureau de komende jaren zal groeien.

Initiatiefnemer Kamel Essabane

(45) miste in die bestaande archieven 'het moslimgeluid'. Dat is hard nodig in een gepolariseerde samenleving, zegt Essabane, die eveneens promotieonderzoek doet naar burgerschapsonderwijs binnen islamitische scholen. "Er wordt veel over moslims bericht, maar het geluid van binnenuit de gemeenschappen is nauwelijks hoorbaar. We zijn ervan overtuigd dat een archief waarin de historie vanuit de moslims zelf wordt beschreven, voor verbinding zorgt. Het kan bijdragen aan een vollediger en evenwichtiger beeld op onze geschiedenis. We willen daarmee de dialoog bevorderen, tussen verschillende bevolkingsgroepen maar ook binnen de moslimgemeenschappen zelf."

Een archief versterkt daarnaast het besef dat moslims geworteld zijn in Nederland, vervolgt Alia Azzouzi. "We zullen onderdeel van de samenleving blijven. We willen onze geschiedenis een plek geven en zelf deze plek daadwerkelijk innemen. Door de verhalen vanuit het perspectief van de moslims zelf te archiveren verkleinen we de afstand tussen moslims en andere Nederlanders. Zo willen we voorkomen dat moslims nog steeds als 'exotisch' worden gezien."

"Er wordt vaak gesproken over 'de Nederlandse moslim' alsof ze allemaal hetzelfde zijn. Maar binnen onze kleine werkgroep heb je al zoveel diversiteit. We hebben leden met Pakistaanse, Indonesische, Iraakse, Afghaanse, Marokkaanse, Turkse, Koerdische, Egyptische en Nederlandse roots. Zij hebben allemaal eigen gebruiken en interpretaties van hun geloof."

Met de komst van nieuwe migrantengroepen uit verschillende landen is de diversiteit in de moslimgemeenschap toegenomen, vervolgt Azzouzi. "De eerste generatie moslims was in de landen van herkomst

Jonge moslims hebben veel meer contact met moslims uit andere stromingen dan de eerste generatie

mede-oprichter
Alia Azzouzi

dikwijls niet gewend aan zoveel diversiteit en wordt daar nu mee geconfronteerd. Er bestaan vooroordelen over diverse stromingen binnen de islam. Je hoort dan vragen als: hoe kan dat dat het bij jullie zo en zo zit? Jullie zijn toch ook moslim? Maar ieder is moslim op een eigen manier. Dat willen we laten zien, dat die diversiteit een gegeven is."

Nafiye Aydogdu, die zelf als achtjarige vanuit Turkije naar Nederland kwam, ziet een groeiende behoefte aan kennis over die diversiteit. In tegenstelling tot de eerste generatie moslims hebben moslimjongeren nu veel meer contacten met moslims uit andere stromingen. "Ze komen wel eens in andere moskeeën en hebben vriendschappen met moslims die wortels hebben in andere landen. Dat wakkert de kennishonger aan. Ze zijn nieuwsgierig naar elkaars beleving van het geloof. Maar er is geen centrale plek waar die verhalen te vinden zijn. Het NMA moet die plek worden."

Ruimte voor zwarte bladzijden

Het oral history project wordt opgevolgd door een lange lijst aan wensen, ideeën voor tentoonstellingen en bijeenkomsten die het nu nog lege archief moeten vullen: van thema's als de ontwikkeling van het islamitisch onderwijs in Nederland, een overzichtstentoonstelling over de eerste vertalingen van de Koran naar het Nederlands, tot de eetgewoontes van Nederlandse moslims. Een klankbordgroep van mensen uit diverse herkomstlanden en stromingen binnen de islam moet ervoor zorgen dat ook minderheden vertegenwoordigd worden.

De rode draad in het archiveren is het perspectief van de Nederlandse moslim en zelfidentificatie, ligt Azzouzi toe. "In de moskee wordt het theologische kader bepaald. In het archief gaat het erom: wat heeft jou

als moslim en mens gevormd?"

Ruimte voor minder positieve verhalen, over extremistische stromingen binnen de islam en ervaringen van ex-moslims is er ook, beamen de initiatiefnemers. "Elke geschiedenis heeft zijn zwarte bladzijden, die horen erbij", zegt Kamel Essabane.

Azzouzi vult aan: "Het publiekelijk ruimte nemen om van het geloof af te stappen, is een ontwikkeling die er gewoon is binnen de moslimgemeenschappen. Ook dat willen we bespreekbaar maken. De geschiedenis van de moslims is niet alleen een jubelverhaal. Je kunt niet zeggen: er zijn geen aanslagen geweest, dat er geen jongeren zijn die radicaliseren en naar Syrië afreizen. Dat is onderdeel van wat moslims meemaken."

"We zullen niets verbergen, zolang het maar van de mensen zelf komt", zegt Essabane.

Nafiye Aydogdu vult aan: "Het gaat erom dat het vanuit hun eigen ervaring wordt verteld. Dat we een moeder van een Syriëganger haar kant van het verhaal laten vertellen, bijvoorbeeld. Dat is een ander perspectief dan de berichtgeving die we via de media tot ons krijgen."

Ondertussen worden de plannen verder uitgekristalliseerd. Wetende dat een archief nooit compleet zal zijn, zegt Azzouzi. "Verschillende kunstenaars, schrijvers en verzamelaars hebben zich al bij ons gemeld. We hopen vooral dat mensen hun eigen kleine, persoonlijke verhalen blijven delen. Vanuit onze kant doen wij ons best om de diversiteit aan verhalen te verzamelen en laten zien. Geen verhaal is te min. Elk verhaal is een puzzelstuk van onze veelzijdige geschiedenis."

De platen van haar vader krijgen in ieder geval een plek. "Ik ben blij dat ik ze heb geconfisqueerd, anders waren ze waarschijnlijk bij de kringloop beland."